

Pomlad.

J. Pahor.

Dasi še ni bilo pozno, se je Jelka poslovila in odšla. Pri županovih se je čutila sicer vedno nekoliko tuja, čeprav niso bili ljudje slabi, toda dolgi večeri so vendar hitreje minevali v družbi in razgovoru. Sama ni torej prav vedela, kaj jo je tako hitro dvignilo.

Šele ko je stopila v odmevajočo kamenito vežo šolskega poslopja, kjer je imela v prvem nadstropju stanovanje, se je njen temni občutek oglašal jasneje in določneje. Zaklenila je skrbno vrata za seboj, prižgala v veliki izbi zeleno zastrto svetilko, postala ob mizi, kakor bi še ne mogla prav najti misli, pa se kmalu zdramila, ko je zavel do nje hladen, z vonjem prepojen dih. Stopila je k oknu: tema in mir sta ždela zunaj nad vasjo, le visoko na nebu so živeli in drhteli svetli venci ozvezdij.

Zaprla je okno in sedla na divan.

Kaj neki je bilo v dogodku, da jo je tako pretreslo? Župan je vendar pripovedoval čisto kratko, zgolj dejstva. Brzkone zato, ker se je zgodilo vse že pred poldrugim letom; ljudje so podrobnosti pozabili.

V jeseni je bilo, nekako v času, ko se pretaka vino. Mlad poštni sel se je v vasi zamotil ter se vračal v mraku. Da hitreje pride navzdol, si je izbral stezo po žlebu, koder je ob nalivih podil hudournik obilo kalne vode in kotalil izpodkopano kamenje. V megli in temi se je sel ponesrečil in obležal. Proti jutru se je oglasila pri županu stara žena, ki je prišla iz trga, oddaljenega več ko tri ure. Bila je selova mati. Sin se je navadno vračal že do večera, to pot pa ga je čakala še čez polnoči. Ko ga ni dočakala, se je odpravila na pot. Župan je sumil, da ga je kdo napadel, ker je nosil denar. Šli so ga iskat, toda ko so ga našli, v mladeniču že ni bilo več življenja; strjena kri, ki jo je droben tok vode počasi izpiral, je kazala materi mesto, kamor je sin zadel ob padcu.

Tako je pripovedoval župan, in ko je končal, je Jelka pričakovala, da bodo razpredli pogovor o nesreči. Zgodilo pa se je ravno nasprotno; po kratkem premolku so govorili že o vsem drugem. Toda na Jelko je dogodek mogočno vplival. Mater je videla pred seboj, ki nestrpno čaka ves večer, da zasliši znani ljubi korak s poti, da uzre na vratih sina. Po trgu so ugasnile že vse luči, noč je bila vse bolj globoka in vse tišja. V vedno daljših presledkih so se oglašali enakomerni udarci

z zvonika in z vedno večjo skrbjo je mati prisluškovala. Skušala je pregnati svoje dvome, dokler ni odločila težka slutnja. Dvignila se je in šla iskat sina, sama, sredi gluhe jesenske noči in daleč v zapuščene hribe...

Jelka je mislila na svojo mater. Ali ni bil to opomin, tih opomin? Velikonočne počitnice, ki so bile še koncem marca, je preživela doma, potem pa ni več pisala, niti teža ni sporočila materi, kako je potovala. In vendar jo je mati skoro prosila pri odhodu!

V trenutku se ji je pokazala materina prošnja v vse drugačni svetlobi. Vse premalo — si je očitala — je mislila v preteklih tednih na svojo dobro, skrbečo mamico, in vendar si ni znala raztolmačiti, odkod ta nenadna brezčutnost. A prav zato se je zdaj oglašalo v njej čuvstvo s toliko večjo silo ter iskalo utešenja.

Jelka se je vzravnila na divanu, dvignila razmišljena obe roki k težkim lasem ter si jih popravila, nato pa je vstala, gotova in odločna, poiskala pisemski papir in napisala par stavkov. Bilo je opravičenje. Takoj zatem je pero zastalo. Zazrla se je v besedo 'mamica' ter iskala svojih misli. Tišina je bila v veliki sobi, Jelka je slišala svoj lastni dih. Kaj naj piše? Zima, ki se je je tako bala v teh hribih, je prešla. Preživela jo je dokaj lažje, kot je pričakovala. Ali morda zato, ker je ves čas gledala pomlad pred seboj, pomlad, o kateri so ji vsi pravili, da je tako izredno lepa tu gori? Mnogokdaj, ko je samotna sedela pri oknu in gledala bele, tihe bregove, si je šepetala: Čakaj, pride pomlad! In bilo ji je lažje. Zdaj pa je pomlad prišla in... kaj je drugače? Česa je pravzaprav pričakovala tako željno, tako nestrpno?

Tiho, kakor vpraševaje, se je oglasil kanarček. Ozrla se je nanj, svetloba ga je bila dosegla in zdramila. Otresel se je, dvakrat, trikrat, poskušal glas in pričel peti, kot bi bil zunaj svetel dan. Jelka je stopila h kletki, prislonila prste k vratcem in kanarček se ji je spustil na roko; komaj je sedel, je že spet pričel peti. Skušala ga je dvigniti k obrazu, pa je odletel.

Sedla je zopet k mizi, mirnejša in vedrejša, ter nadaljevala pismo. Zaprla ga je, ne da bi ga prečitala; bilo je tako kakor vsa pisma materi, polno brezskrbnosti in zadovoljstva.

Še enkrat je hušknila v pritličje pogledat, ali je vse dobro zaprto, ozrla se je v okna, a ni se

mogla povsem otresti tesnobe, ki jo je težila sredi teh velikih prostorov, polnih luči podnevi, polnih senc na večer. Stanovanje je bilo prirejeno za vso družino, ona pa je bila popolnoma sama; le začetkom šolskega leta je prihajalo kmečko dekle, da je spalo v stranski sobi.

Jelka je ugasnila luč in legla. Še nekaj časa se ji je zrcalila v očeh, skozi temo in tišino, Marijina slika, svetel Murillov posnetek, ki je visel na široki, prazni steni, nato pa je segla mehka, pokojna roka čez Jelkine oči.

Toda njeno spanje ni bilo mirno. Sredi noči se je zbudila, vsa preplašena in boječa ter se vprašala, ali je sen, ali resnica, kar jo je mučilo. In ko se je pomirila in zaspala, je že zopet bila sama na skalni gori, posuti z ostrim snegom in prepreženi z jeklenomodrimi pasovi ledu. Le temnozeleno krpe mahu so kazale tupatam nekoliko izgubljenih sledov življenja.

Ko pa je hotela z gore, so se spustile bele megle in jo objele. Še je svetilo v dalji solnce, toda motno in brez moči, goro pa je preveval hlad. Jelka je iskala poti, toda ko je že prišla dokaj nizko, je izginila steza in se je odprl prepad; šla je v drugo stran, prepad je bil še temnejši.

Tu so se megle za trenutek razstrle in solnce je zasvetilo kot plamenica skozi zaseko. Jelka je planila in uzrla pred seboj v dolini rumeneče valovje žitnega polja in stezo k njemu. Vzradostila se je, solze veselja so zablestele v njenih očeh. Toda tisti hip so se megle zgrnile in težak mrak se je začel vlivati skozi nje. Zrušila se je na tla, brez moči, ter si pokrila obraz z rokami, prepričana, da je obsojena za vedno v noč in mraz. —

Ko se je zjutraj zbudila, se je že vsa soba belila v pomladnem solncu. Vidno so dvignile hiacinte na oknu svoje cvetne nastavke. V dveh, treh dneh se bodo cvetovi že odprli, je sklepala Jelka, in tiho zadovoljstvo se ji je budilo; ničesar več se ni spominjala iz nemirne noči.

Pripravila si je zajtrk, uredila po izbi, obesila kletko s kanarčkom ven pod okno, vse s prirojenim živahnim kretanjem, odprla okna tudi spodaj v razredu in stopila s pismom v roki na vrt. Dolg šolski vrt, ki je mejil zgoraj z nizkim zidom ob pot, spodaj pa prehajal z ozko travno teraso v njive, je bil ves obsijan s solncem, zato se je zdelo, da še toliko glasneje zahteva roke, ki naj ga obdela. Župan je sicer obljubil, da bo poslal sina prekopat gredice, ki niso bile zasajene z mladimi cepljenci, toda fant še ni bil prišel. Morda imajo danes kako drugo, nujnejše delo.

Šele ko je stopila Jelka na poti pred šolo nekoliko više, je opazila vso silo pomladi v tem kraju. Kakor bi se cvetje drevja odprlo hipoma, čez noč! Med hišami tupatam in po vsem bregu so se belile jablane kot svež sneg, ki ga iskri in vžiga mlado solnce, na njivah pa, ki so se črtale svetlorjavo med zelenimi trakovi navzdol po griču, so lahno-vijolično rdeli samotni mandlji. Zadaž so se po rebri navzgor kazali hrasti z rjavimi pegami še neodpadlih jesenskih listov, više nad njimi se je risala temna črta borovja. Nad vsem pa, po belih poteh, po vasi in po zamolklordečih strehah je blestel gorak svit.

Zrak se je bil že segrel, in ko je odnekod prišel vonj trojico čebel, je Jelka čutila, da se ni pre-naglila, ko se je oblekla svetlo, prvič to pomlad. Stopila je dalje, proti hišam, in zapazila mlado ženo, ki je prihajala z detetom v naročju iz prostornega, čistega dvorišča. Krepka je bila, zdrava, zagorelega, polnega obraza in temnih las. Poigravala se je z otrokom, smehljala se ter mu nekaj pravila. Ustavila se je za trenutek, poščegetala otroka z roko na prsni, nato pa ga pritisnila k sebi in poljubila.

»Ali gre sinček na sprehod?« je vprašala Jelka. »Tako zgodaj?«

»Solnce ga je zdramilo,« je odgovorila mlada mati, »morala sem ga dvigniti.«

»Pa je že čvrst,« je pohvalila Jelka, ki se ni mogla nagledati deteta. »Da bi le bil vedno zdrav!«

Stopila je bliže. Mlada žena je postala, pohvala jo je razveselila. Razločno je čitala Jelka ponos na njenem svežem, sijočem obrazu.

»Ali greš že orat, dušica?« je vprašala Jelka malčka, ki se je nekoliko časa trudil, da bi čvrsto uprl oči v neznanko; takoj nato pa se je nasmehljaj in začel stezati okrog roke.

»Seveda boš moral pomagati očetu, komu pa!«

Jelka je videla, kako je koncem vrta za hišo zastaven mož prenesel oralo, postal nekaj časa in zrl sem doli. Bil je oče.

»Kadar bo čas k Vam, se bo pa branil, gospodična!« je zaklical izmed drevja ter si otrl čelo.

Dete je še vedno stezalo roke in učiteljico je prešinilo silno, doslej neznano čustvo. Prijela je otroka, poravnala mu ozko krilce, pobožala lase in obraz, nato pa ga večkrat zaporedoma dvignila visoko v zrak. Otrok se je vriskaje veselil, potem je hipoma zahotel zopet k materi. Še enkrat mu je Jelka stisnila zdrava, rdeča lica ter ga izročila mladi ženi.

»Naj ga varuje Bog!« je še zaželela in je začutila, kako globoko resnična je njena želja. Šla je

po svoji poti, a se ni mogla premagati, da se ne bi ozrla. Žena z detetom je bila že daleč na bregu nad vrtom; šla je med drevjem navzgor in nekaj kazala otroku.

»Kako lep otrok!« si je mislila Jelka. »Kot angel!«

Prišla je do vrat, kjer je bil pritrjen poštni nabiralnik, pogledala še enkrat naslov in vrgla pismo v skrinjico.

»To bo mati vesela!« se je spomnila skoro nenadoma ter računala, kdaj prejme pismo. Dvakrat, trikrat ga bo prebrala in skrbno pretehtala vsako besedo. Opoldne ga bo pokazala Mimi in po večerji pride spet v razgovor. Mima, energična kot je, bo ugovarjala, češ, da sestri ni najbolje, da bržkone ni povsem zadovoljna, mati pa bo prinesla pismo in glasno čitala. Toda ne ena ne druga ne bosta niti slutili, v kakšnem razglasju je bila snoči, ko se je pripravljala pisati.

Jelka je došla drobno trojico s knjigami. Umaknili so se s poti in pozdravili. Nato se je deček ojunčil in stekel naprej, deklici pa sta ostali zadaj in boječe nekaj šepetali. Toda Jelka je bila z vsemi svojimi mislimi pri materi. Ni ji pisala vse resnice, vendar je svoje pisanje odobraval. Kaj bi pač težila mater z nejasnimi občutji trenutka, ki preide? —

Minila je ura pouka. Razred je bil tih in delo v njem vse drugačno od jutra, ki se je s čudovito lepoto belilo v drevju in preorani, kadeči se zemlji. Skozi široko odprta okna je dihala in govorilo, da je zunaj pomlad in življenje.

Na dvorišču se je začula hoja, Jelko je odtrgalo njenim mislim. Županov sin je prišel, odložil pri zidu suknjič in pričel z delom. Niso torej pozabili.

Ko je razred pisal, se je Jelka nehote zazrla v delavca. Ugajalo ji je, kako je hitro, a vendar enakomerno nastavljal lopato, se nagibal s težo vsega telesa nad njo, potem pa dvignil kepo in jo skoro z istim udarcem razbil in razdrobil. Močne lakti, že zagorele, in pa krepka pleča, ki so se tako lepo oblikovala pod lahno srajco, so kazale, kako jih je delo razvilo in utrdilo. Vendar je kmalu lil pot po fantovem obrazu. Ustavil se je, zabodel lopato v zemljo, se naslonil nanjo in ozrl okrog. Včasih je čez zid kaj zaklical dekletom, ki so šla mimo po svojih opravkih in mu smeje odgovarjala, včasih se je ozrl v solnce.

Ko je prišel odmor, je Jelka opazila, kako so otroci oživel. Lovili so se po dvorišču in po klancu, pripovedovali si z vso otroško živahnostjo stvari, ki niso bile niti najmanj v zvezi s šolo, ter

hiteli jesti kruh, ki so ga imeli s seboj. Kolikor je bilo različnosti v vseh teh mladih, šele nastajajočih osebnostih, v njih mišljenju, čuvstvanju, v volji, v darovih in napakah, v zdravju in moči, vse so se šele zdaj prav pokazale in osvobodile. Kakor hitro pa se je spet pričel pouk, se je Jelka zaman trudila, da bi otela vsaj nekaj te mlade živahnosti ter jo uporabila. Čim manj je bilo onega tihega, a vendar krepkovoljnega duševnega sodelovanja, tem mučnejše je postajalo delo. In tudi popoldne ni hotelo biti boljše.

O poldveh se je zopet pojavil na vrtu županov sin ter nadaljeval delo. Spočetka je kopal zelo pridno, pozneje se je pogosto oziral preko zida. Prileten kmet je prišel mimo in opomnil:

»Hitro ti gre izpod rok! Kaj ti bo že pre-gorko, Tone?«

Tone je nekaj pomrmljal in se potuhnil. Skrival je zapazil, da prihaja od nasprotne strani po klancu Anka. Bel, nov košek je nesla v roki. Pustil je lopato, skočil k zidu in se oslonil z laktmi. Tudi Anka je postala.

»Čakaj, čakaj, v nedeljo si spremljal z Artviž Francko in Lojzko!«

Nehote je morala Jelka poslušati razgovor, ki se je vršil nedaleč od šolskih oken.

»Seveda, ko si se pa tako držala! Glej, glej, kako gre mimo, sem si mislil, pa sem se obrnil.«

»Nič ne maram biti ljudem v zobeh!«

»Kakor hočeš!«

Resni pogovor je bil kmalu pri kraju, sledil mu je nagajiv smeh.

»Ali veš, zakaj mladi bori tamle na griču ponavadi tako šumijo?« je vprašal Tone.

»Ker so visoko! Tudi iz lin se včasih čuje škripanje, ko burja maje zvonove.«

»A, kaj še! Hudí so bori, hudí, ker so jih tako same nasadili.«

Tone je videl, da Anki še ni jasno. Gledala ga je dokaj čudno.

»Če ne veš,« je reševal Tone uganko in se hudomušno muzal, »sami fantje so tisti bori!«

Še nekoliko časa se je razgovor nadaljeval, nato pa je šel Tone zopet na gredico in hitel kakor predpoldne.

»Naporno delo, a prosto in prijetno,« je mislila Jelka in uravnavala deklico, ki je sedela nenaravno sključena.

»To srečavanje v delu, ki tke nevidnih vezi od enega do drugega, ko zahteva medsebojne pomoči in dopolnjevanje zmožnosti in sil! Ali ni prav v tem ves globoki zmisel dela? Vsak čas se vidita z Anko, vsako pot si vesta in njuno življenje jima leži ko na dlani.«

Jelka je stopala počasi med klopni.

»Delo brez vezi, brez predpisov in vendar tako naravno, tako tesno združeno z življenjem samim. Tri, štiri leta, pa bo Anka nevesta...«

Na šolska vrata je potrkal poštni sel, ki je prinesel časopis in drobno razglednico. Le malo minut je še nedostajalo do treh. Otroci so pospravili, odmolili in se usuli na prosto; njih žgolenje se je kmalu razgubilo s klanca, ker je večino že čakalo doma delo.

Jelka je poiskala v shrambi steklenico z vinom, kozarec in kruh ter nesla delavcu. Ni se branil, tudi ponudeni denar je vzel zadovoljen in hvaležen. Svetoval je še, kaj in kako bi se nasadilo v zrahljano zemljo, ter se ponudil, da bo tudi to opravil.

»Najbrže bom sama naredila,« se je odločila Jelka po kratkem razmišljanju ter se spomnila, da si mora še pripraviti južino.

Ko pa se je okrenila, da bi šla v šolo, je zapazila mladega turista, ki je prihajal s prožnim korakom po vasi navzgor in se oziral na vrt. Postala je trenutek: krepka postava, temnopolti obraz, klobuk s širokim živozelenim trakom, vse se ji je zdelo zelo mikavno. Tudi županov sin je gledal preko zida in v hipu je Jelka začutila, da je njena radovednost nekako nedostojna. Obrnila se je, da bi šla dalje, a tujec jo je nagovoril in zadržal. Zanimalo ga je, če ga pozna, šalil se je, ko je Jelka zanikala, in ji pripovedoval, kje jo je že videl tega ali onega dne. Jelki je bilo živahno vedenje mladega moža všeč, posebno njegova gotova, samozavestna beseda je imela svoj čar. Toda prve nezaupnosti se le ni mogla prav otresti; čutila je, da vendar ne govori čisto tako, kakor bi rada.

Ko pa se je turist začel zabavati na račun hribov krog in krog, samotnih in od Boga pozabljenih, da še poti ni najti z njih, se je Jelka ozrla v delavca in videla, kako se je sklonil nad lopato kakor v zadregi. Razumela je, skušala zasukati pogovor drugam, a ni se ji posrečilo. Izgovorila se je in se poslovila.

Turist jo je še nekaj časa vabil, naj ga spremi, ker ji je »gotovo dolgčas sami«, toda odšla je proti vrtnim vratom in čula za seboj le še klic: »Na svidenje!«

Spomnila se je razglednice in stopila v razred. Pisala ji je prijateljica Milka, ki je službovala kot učiteljica v zasebnem zavodu v mestu in s katero je preživela zadnje velikonočne počitnice nekaj prav veselih dni. Z nikomer ni bila Jelka tako zaupljiva kot s tem vedno vedrim, dobrim dekletom, niti z lastno sestro ali materjo. Posebno

ne z materjo, ki je bila tako trdno prepričana, da je hči povsem zadovoljna in srečna.

Milka je pozdravljala sošolko s svojim iskrenim, izvirnim načinom, nekaj vprašala in slednjič dostavila — Jelko je iznenadilo —: Čakam življenja, ki ga ne bo!

Kaj naj to pomeni? Ali misli na svoje rahlo zdravje? Jeli...? Saj je bila Milka vendar vedno vesela in ni nikdar tožila!

Čakam življenja...

Jelka je šla po stopnicah in besedi sta se ponavljali. Pojužinala je in dve besedi sta bili zopet tu, zopet, podobni vrelcu, ki brez prestanka doteka iz skale.

Čakam življenja!

Šla je v izbo, vzela gosli in uglasila strune. Pele so čisto in jasno. Poskusila je z napevom, ki ga je slišala še v prvi mladosti, pa je bil tako čustven, da ga je v sredi prekinila. Poskusila je veselo, brezskrbno skladbo, a je bil lok težak, da so se strune pod njim upirale. Odložila je gosli, ne da bi vedela, kaj naj počne. Naslonila se je na okno in zrla po bregu. Tupatam je bilo opaziti ljudi, proste, vedre, in vedro je bilo nebo nad njimi. Tudi Anka bo tam doli, pod tem jasnim nebom, žareča in vesela! Ah, življenje!

Jelka se je dvignila, trenutno jo je nekaj opomnilo. Okrenila se je in stopila pred zrcalo, ki je poševno viselo na steni, okrašeno z dvema velikima, papirnatima cvetovoma. Dvignila je roki ter popravila svoje težke lase. Še vedno so bili ti lasje gosti in lepi — je opazila — toda njih svilnati sijaj kakor bi bledele in tiho izginjal! Tudi obraz je kazal še vso svežo mladostnost, nežno, rahlordečo polt, le ob kotu ustnic sta bili dve skoro nevidni zarezi, ki ji prej še nikdar ni videla. Samo oči, črne in življenja polne, so bile še popolnoma nedotaknjene.

Jelka je stala nepremična, zrla svoj lastni obraz v zrcalu in ni videla ničesar. Le eno je vedela, prva, najtišja znamenja so prihajala — kot obledí, komaj opazno, prvo listje mladega drevja.

Stala je, kakor bi si ne vedela sveta, z enim samim občutkom v srcu, z občutkom človeka, ki sluti, da mu nekaj preti iz dalje, a ne vé, kako bi se obranil.

Ali ni morda tudi Milka stala pred ogledalom, kakor stoji zdaj ona?

Jelka se je ozrla po izbi. Tupatam so se kazale prve sence, le kjer sta bili okni, se je vzpenjalo solnce po podu prav do zidu in lezlo ob njem navzgor. Neugodno ji je postalo in tesno. Zaprla je in šla na dvorišče.

Županov sin je pravkar končal delo. Stal je razkoračen pri vodnjaku in si umival roke. Jelka je hotela po brisačo, pa je fant odklonil, češ, da je ne rabi.

»Ali ga res ne poznate, gospodična?« je vprašal po kratkem premolku.

»Koga?«

»Onega!«

Pokazal je z roko in obrazom, koder je odšel turist.

»Sorodnik prejšnje učiteljice,« je pristavil pomišljaje.

»In kaj je?«

»Uradnik pri železnici. Lani so večkrat hodili sem gori.«

Jelka je hotela še nekaj vprašati, a mladenič je le kratko odgovarjal. Nato se je ogrnil, del lopato na ramo in se poslovil.

Učiteljica je stopila za njim na klanec in se ozrla v globel, ki je bila že polna dolgih senc. Obrnila se je in šla po rebri med drevjem počasi navzgor. Saj še ni bilo bogve kako dolgo od velikonočnih počitnic in vendar se ji je zdelo že davno tega. Morda radi snega, ki je takrat še visoko ležal, da je morala mimo zametov in mimo belih dreves v hribe, morda zato, ker je njeno pričakovanje nečesa lepega, nepoznanega tako hitro ugašalo s prihodom svetlih pomladnih dni. Tako težko se je ločila po praznikih od mesta, ki jo je vezalo nase s tolikimi dragimi spomini, tako težko ji je bilo slovo, kakor niti takrat ne, ko je prvič šla z doma v svet. Polna slutenj, polna bojazni je odhajala.

Neznaten dogodek iz tistih dni se ji je vtisnil v spomin in ni ga več mogla pozabiti. Besedo za besedo si je obnavljala in iskala vedno nestrpneje, kaj je pravo pri vsem tem.

Z Milko sta bili pri dobrodelnem koncertu in cdtod ju je zanesla družba v kavarno. Neki rodbinski dogodek je bil vzrok, da se je razvil pogovor o ženskem vprašanju. O vsem mogočem se je govorilo, o modernem času, o osamosvojitvi žene v nižjih in višjih poklicih, o politični enakopravnosti, o omejitvah v korist družbe na političnem in na polju pridobitvenega dela. Le enega niso omenili. Ko pa je naposled sredi burnega debatiranja prišla Milka do besede, je povedala prav to, kar je mislila Jelka, dasi se ji je zdelo misel preveč preprosta in vsakdanja, da bi jo izrazila sama. Prvi in najnaravnejši poklic žene, tako je trdila prijateljica, je vzgoja in vzreja otrok in materinstvo je in ostane največje ženino kulturno poslanstvo. Gospodje so ugovarjali. S social-

nim materinstvom, s socializmom in celo z Elleno Keyevo, predvsem pa s časom in njegovimi potrebami. Navedli so tako mnogo razlogov in tehničnih dokazov, da je naposled Milka umolknila, četudi nerada.

In ko je bila Jelka zopet sama v hribih, je še vse zvenelo v njej iz one debate. Marsikaj je odobraval, a marsikaj je naravnost izzivalo ugovora. Ko pa so čez teden dni izginili zameti, je pohitela nekega solnčnega popoldne — pot je bila še mehka in vlažna, — doli v Zavrhek ter poiskala koleginja Seljanovo. Spoštovala jo je radi njenega dolgoletnega dela in trpljenja in ljubila radi njenih dobrih oči, iz katerih je že davno izginil zadnji blesk. Ž njo je govorila zelo odkrito in je navadno tudi našla utehe in razvedrila v njeni družbi, kadar jo je samota bolj in bolj težila.

Tudi ta dan ji je povedala vse in vse še tako, kot je sama čutila, z vsem mladostnim plamtenjem.

Seljanova je ostala ista, le bledica v postarnem obrazu, ki je bil morda kdaj lep, se je belila izraziteje. In ko jo je Jelka opazovala, kako molči, se je še bolj razvnela, kakor bi morala dobiti od nje potrdila svojim mislim.

»Zakaj naj žrtvujem vso mladost in vse življenje drugim?« je vprašala skoro strastno, dasi še negotova. »Ali naj me niti bled odsvit sreče ne doseže?«

Ustnice so ji drhte, z napetostjo je pričakovala odgovora.

In Seljanova je odgovarjala, mirno, prijazno, a z odločnostjo, ki ni trpela ugovora. Slednja Jelkina beseda je bila zavrnjena.

Jelka je uporno zrla brezkrvne ustne, ki so bile tako neizprosne. Hotela je ugovarjati, a vsakokrat jo je Seljanova prekinila. Samo ko se je Jelkino oko ustavilo na belih laseh ob polprozornih sencih kolegince, je razumela, da je imela tudi ta dobra žena svojo mladost in da je bila ta mladost — nikdar ni Seljanova sama govorila o njej — velika in ponosna v odpovedih in zatajevanju. Jasno je to čutila, ko je pričela Seljanova pripovedovati o učiteljici, ki je služila prejšnje leto na Jelkinem mestu.

Lepo je bilo to dekle in dobro, a mlado še, premlado, da bi mogla že sama živeti v svetu. Seljanova je večkrat govorila ž njo ob sestankih, toda bala se je za živahno, veselo bitje že takrat, ko jo je prvič videla. Potem pa so začele prihajati vesti, ki jim spočetka ni verjela in o katerih se ji je zdelo, da jih zlobni ljudje nalašč trosijo. Toda utihniti le niso hotele. Končno je prišla preiskava in dekle je moralo iz kraja.

Ko je Seljanova končala, je Jelka molčala, z upornim občutkom v srcu, da ji dela tovarišica krivico. Kaj ji je bilo treba biti tako neizprosn in zakaj jo je svarila? Ali so bile Jelkine misli tako nenaravne in nevarne? Ali ni bila istih misli tudi Milka? Prav istih misli?

Prijazna in dobra je bila Seljanova, ko se je Jelka poslovila, še prosila je, naj ji ničesar ne zameri, toda Jelka je vendarle odšla užaljena. Videla je, da je tu nasprotje nepremostljivo, isto, kakor med mladostjo in starostjo. Ničesar ni hotela Seljanova popustiti, čeprav bi jo umirila, utešila, če bi vsaj nekoliko soglašala z njo. Jelka je bila prepričana, da se je v Seljanovi varala. Nič več ni videla v njej svetovalke in starejše prijateljice, nič več je ni obiskala od onega dne. Zaprla se je vase in ždela in čakala.

Pa so priklili zvončki po bregovih, pa se je zdramila vijolica in je brstje ovilo mladike.

Jelka je čakala.

Lastovka je priletela, črnomodra in rjava, ter začela staviti gnezdo, visoko gori ob žlebu pod karnisom, pod nebom je prihajala pomlad. —

In s tem življenjem ozelenevajočih bregov in z gorkim dihom nad njimi se je budilo, kar je spalo v Jelkinem srcu. Kakor bi se nekaj bližalo, nekaj težkega in mučnega! Potem pa je prišel svetel dan in z njim razvita misel in vprašanja, ki so klicala odgovora, razločneje, viharneje.

Zakaj ni več glasu od Vladimirja? Zakaj ni pisma, ki ga tako silno pričakuje? Ah, ali naj ničesar več ne čaka?

Jelka je obstala pod cvetočim drevesom in se zagledala v daljo, kakor bi hotela videti jasneje, kar se ji je razgrinjalo pred dušnimi očmi. Vonjav dih predvečera je objel njeno mladostno, a polno, lepo postavo, toda zeleni breg je hitro temnel, naglo so se po njem pomikale sence iz dola navzgor. Jelki je postalo tesno, zganičila se je in stopila med preoranimi, dehtečimi lehami še više. Skozi cvetoče vejevje se je videlo plamteče nebo in v njegovem dnu je tonilo veliko solnce. Tudi vas na pobočju so že zajele sence, le visoko gori so žarela cerkvi tri okna, kot bi jih zlatil požar.

Starec je prišel po travni stezi, zamračenega, trdega obraza, in je kratko pozdravil. Takoj nato pa so bile Jelkine misli zopet daleč, daleč. Štiri leta že in vendar je še vse živelo v njenih očeh, kakor bi se včeraj godilo.

Vladimir je stanoval takrat blizu njih, videla ga je večkrat, a je bilo komaj kaj v teh srečanjih. Pa je prišel nekda v mraku k njim — kostanji so cveli v drevoredu — s sestro in z zvezkom not.

Jelko je iznenadilo in tesno ji je bilo, ko je ujela njegov pogled. Umaknila se je v globino sprejemnice in sedla na divan, ki je bil skoro v temi. Sama ni razumela, zakaj jo je vso prevzelo pričakovanje.

Daleč spredaj je bila luč, motnobelo zasenčena in polrazsvetljen klavir, teman in nejasnih odsevov, pri njem pa Mima, ki je igrala mirno in z razumevanjem. Poleg nje ob luči je stal Vladimir in pel z glasom, ki ni bil močan, a gotov:

Tiha je noč in v ulicah mir,
kjer bivala si nekda...

Jelka je poslušala s sklonjeno glavo. Mrak se je spuščal izpod stropa, v njem so tonili glasovi, nekje daleč, daleč; nato so se vračali iz globine kot tih odmev, polni nepojmljivih tajen.

Tesnoba je objela Jelkino srce, bolečina skoro. Takoj zatem pa se je razstrlo, kot se travniki razstrejo zarji, in svetlo in lepo je prihajalo razodetje...

V molčanju je prešel mesec, potem pa je prišla Mima s prijateljem navzkriž in ni ga bilo več k njim. Koncem šolskega leta se je s pismom poslovil od Jelke ter se kmalu zopet zglašil iz inozemstva. Dve leti so redno prihajale njegove vesti, potem jih je o počitnicah obiskal sam. Razvil se je, še višji in močnejši je bil, poln zdravja in vendar skoro otroški še in kakor brez zavesti samega sebe. Zardevaje je govoril in se zanimal za neznanosti Jelkinega življenja. Toda šele pri odhodu je našel besedo, ki jo je Jelka pričakovala in ki ji je toliko pomenila.

Zopet se je redno oglašal iz tujine, dokler ni naenkrat obmolknil. Vprašala je dvakrat, trikrat, toda odgovora ni bilo.

Čas je bežal, a Jelkinega upanja ni mogel pokopati. Kadarkoli je vprašala njegove črke in dni svojih odpovedi in svojega življenja, vselej je zopet uzrla trenutek, ko bo stopil pred njo mož, ustaljen in odločen, jo prijel za roki in vprašal v njenih očeh. In vselej takrat je še močnejše začutila, da je kot rastlina, ki hoče opore, da se ovije okrog nje.

Toda čas je bežal, bežal, dvom se je oglasil, upanje je gorelo vedno slabotneje, samo kot šibek plamenček še.

Kje je Vladimir v širokem svetu, kaj mu je prevpilo srce? In njegova pota, kakšna so?

A v njenih laseh bledí svilni sijaj in ob ustnih drhtí, tiho in komaj vidno.

In če se več ne vrne? Nikdar več?

Jelko je zbolelo v srcu. Postala je in tako hudo ji je bilo, da bi jokala. Hitreje, sunkoma so se ji dvigale prsi. —

Tu se je nenadoma razjeknil vrisk iz dna doline, se dvigal po bregovih in koj za njim še drugi, tretji.

Jelka se je zdramila, zganila. Saj ni vasi tam doli globoko, saj ni ljudi! Ali ni to neznanec, ki ga je tako hladno, tako tuje gledala, dasi je bil ves tako mikaven? Zakaj ni bila prijaznejša ž njim, zabavnejša? Ali ga ni odbila, v tem prvem srečanju, ko ga je morda privedlo gori v hribe tiho, molčeče nagnjenje?

V trenutku pa se je spomnila županovega sina in njegove opazke in zdelo se ji je, da jo šele zdaj prav razume.

Zdrznila se je. Ali ni ravno istega govorila Seljanova, s svojimi brezkrvnimi, a tako neizprosniimi ustnami? In kaj bi rekla tovarišica sedaj, če bi videla te misli? Ali bi ne dejala, da se boji za njo, razdvojeno?

Jelka je stala vrh grebena, ki se je na desni še nekoliko vzpenjal, preprežen z mladimi njivami. Na strmini je rastle skupina smrek in izza njih se je risala potemnevajoča streha z nizkim zvonikom.

Spredaj je ždela globoka dolina, kot val, gladka in brez drevja, ter se dvigala na nasprotni strani z mirnim, strmim pobočjem, ki se je razvijalo v visok hrbet, prevlečen s temnim borovim pasom.

Zapad je bil tam in je ostro rdel v zarezah borovih vrhov. Jelka je stala in zrla: kakor bi prišla v daljni zarji mlada, zdrava žena, se poigravala z detetom v naročju, ga prižela k sebi, silno in tesno, poljubila še enkrat in položila v zibelko, sklanjaje se nad njo s srečnim, čudolepim nasmehljajem . . .

Jelka je stala nepremična in zrla s tihimi očmi, nebo pa je ugašalo, med cvetočim drevjem se je kradel večer.

Goriške trte.

Pili ste naše vino in bili veseli,
da bi ves svet objeli.

Še ga boste,
ko obrodimo nove grozde,
a takrat
porečete samó bratu brat!

Kri,
ki vam jo damo, bo pijača novih dni!

Joža Lovrenčič.

